

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 35.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Наставак.)

Клаку ваља сматрати као најјачу прозаченост оног првобитног, сасвим оправданог нагона код уметника приказивача, да од садашњице задобије потпуно уживање признања, а истиче из уметничке немоћи и с њом сродне сујете, да са неједнако талентираним друговима једнаким кораком ходи, и с тога је треба сасвим одбацити. Но она — нека је на нашу част речено — није у Немачкој тако распрострањена и дотерана као у другим земљама. Где се она код нас нађе, појављује се она више из пословног старања понајвише приватних позоришних подумача, који су за приказ каквог комада уложили велике своте новаца, па мисле и боје се, да првог одсудног вечера незгодним груписањем и неповољним расположењем публике неће пожељети жељени уметнички а и нарочито пословни успех, коме су се надали.

Али пошто не може да буде клаке, која би пред одсудним, лепим и важним каквим местом у комаду могла обратити пажњу мекој публици на то и рећи: „Ту пазите, ту се узбудите, ту долази дирљиво и лепо место, које заслужује вашу пажњу,“ — као што се тако што у Француској покушава —, пошто клака вагда тек онда ради кад је већ доцкан, кад баш то лепо место публика није довољно или никако уважила, то њена радња и није унутарња, која ће даље упливисати на ток вечера, него је спољашња. Па кад се још та радња клаке невештим и дреким начином покупа, као што то већином бива, онда она промаши своју цел и произведе баш противан утедај на публику.

Али када би доиста било клакера, који би хтели изјаве одушевљеног слушаоца до свих ситница да подражавају — и тако што поку-

шава се у Француској до најмањих и најсмешнијих нијанса, — то им је труд и опет узалудан, јер клакер, који притворно изазива одушевљење, исто тако не производи уплива као ни притворни приказивач — слушаоца не суделује с њим и остаје хладан, као што каже Рихард Вагнер.

Кад смо говорили о видовима, у којима се одобравање појављује, ваља у кратко навести и видове, у којима се код нас *недопадање* или негодовање показује. То се прилично у кратко може казати. Недопадање може се изјавити или безгласним одбијањем, или прва тихим, затим све јаснијим накашљивањем, ракањем, јачим дубањем итд. То се догађа често, кад глумци у којем озбиљном подужем призору сувише тихо говоре. Па онда сумњивим каквим знаком; то вагда значи, да почиње непажња, ако не да расте незадовољство. Даље је знак недопадања не гласан, пре тих, кратак смењ, често бих га назвао чујним смешењем. За тим поједини узвици или гласови, који се не могу тачно распознати, и најпосле пискање које сви глумци с правом не воле и од кога се тако страше. Пискање није само непријатно, него је и опасно, као што смо из необориве теорије о психологији маса чули. Неколико пискача кадри су целу слику од утисака, која се на меком земљишту душе гледаоаче нацртала, на дуже време да поруше, те тако да одлуче о целом течају једног позоришног вечера. Срећом се код нас у Немачкој не писка: било то с тога, што сваки појединац у публици и нехотице осећа ону велику одговорност за такву изјаву, било, да то немачком карактеру не одговара или бар не пада лако, или што се овде већ опажа благи уплив уметности, или што позоришна листа у-

напред јави избор комада те се сакупи сложна и сагласна публика.

Држим да смем казати, да сам, премда само у крајњим потезима, у неколико нацртао односе глумца према публици, како се они у садашњинци представљају. Али, по мом мишљењу, било би доиста занимљиво и поучно, да се помотри какви су ти односи били у пређашња времена, а нарочито код Грка, који су свима модерним културним народима пружили недостижан узор у свом трагичном позоришту. Или каква је била публика Шекспирова, или Молијерова или код великих Шпањолаца у седамнаестом веку, или најпосле у време наших класичних песника. Па онда би још двоструко занимљиво било, кад бисмо том опису публике додали суд њених књижевних савременика. Али ја ћу од тога покушаја да одустанем, него ћу се због извесних разлога нешто позабавити код Грка, те ћу се онда мало осврнути на модерну француску клаку.

Кад помишљамо на грчко позориште, онда имамо нарочито пред очима трагично позориште код Грка, које има за свој развитак да захвали неком дубоком, племенитом, управо религиозно-уметничком а при том ипак скроз народном нагону и покретачу. И после две хиљаде година осећамо још онај дах велике моралне збиље, и ми бисмо чисто веровали, да су и гледаоци у истој збиљи и са достојанственим држањем слушали дивне стихове њихових трагичара. У опште било је то доиста тако, премда је и грчка публика била ванредно строга и обилато се служила правом пискања и звиждања са звучном пастирском звиждаљком при најмањем и за наше ухо неприметним риторским погрешкама, кад се

какав стих за један слог дуже или краће изговори. У том погледу уздржају се од сваког упоређења. Али Грци не би морали бити тако духовити и — у најширем смислу речи — радосном уживању предан народ, кад они не би у свом позоришту приказивали све фазе њиховог народног духовног и душевног живота, у кратко њиховог народног живота, почев од највише религиозно-моралне трагедије па до најгрубље лакрдије. А тим изразом није сувише речено. Ма да су шаљиве игре Аристофанове пошале и досеткамалеше и угодне, ма да је у њима духовито и истински схваћен атински живот, ма да се дубока збиља иза тих лакрдија крије као горки лек иза слатка шећера, ма да је значајна и она политичка важност слободе говора, нарочито у позоришту, — ипак се те шаљиве игре не могу поштедити од прекора, да су сувише смеле и да често са врло јефтиним средствима теже да се допадне маси. Па се онда томе сходно и грчка публика за време представе према садржају тих шаљивих игара понашала. Није се ту само пискало и звиждало, викало, дрекало, ударало ногама и беснило, него су се бацали пешпри, корпе, хаљине, разна јестива, смокве, грозђе, маслине, тако да је један глумац, на кога се публика један пут бацала камењем, кад се други пут појавио, изашао са пуним џаком камења, па је одмах при уласку добацио публици неколико каменца у оркестар и довикнуо јој: „Ево доста камења, само нека се ко усуди бацити се каменом, па ће добити!“ Па шта више, било је глумаца који су пали у немилост публике, да су их свукли с позориште и толико тукли да су обамрли.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ц И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Северо Торели, драма у 5 чинова, с певањем, написао Франсоа Копе, превео с француског Душан Л. Ђокић; приказана у суботу 2. (14.) марта о. г.)

Ово је без сумње један од најбољих француских комада нашега репертоара, али ми се ипак чини, да ћу погодити истину, ако кажем, да је у већини публике оставио раздвојено осе-

ћање. Вешто склопљена целина и захитање у најдубље дубине човечјега бића одаје песника необичне врсте, згодна експозиција (нешто дужа него што треба, као обично код Копе-а) и умерено течење радње показује вешта драматика, у заокруженим, пуним живота карактерима упознајемо добра психолога. Ове лепе стране су учиниле најбољи утисак на гледаоце. Но има неколико сцена, које својом усиљеношћу и хладним

патосом управо узнемире човека. У појавама, где су судари најжешћи (објашњење матере са сином; кад Северо хоће да убије Спинолу) песника издаје снага а хоће да ју надокнади шумном реториком, која и иначе у целом комаду доста досађује. Али све ове слабе стране у добром приказу неће много сметати. А комад ће се јамачно већ и због тога дуго одржати у репертоару, што има неколико захвалних улога, за које ће се амбициозан глумац свагда отимати.

Приказ је био уопште добар. Насловну улогу одиграо је г. Спасић с пуно ватре а то је за Северову улогу прва врлина. Држим да нећу покварити онај добар утисак његове игре) који му је млађа публика и признала изазивањем, (ако напоменем, да се чува стереотипног кретања, особито руку, баш зато, што су руке један од најважнијих органа приказивачке вештине. Оне треба да се једнако лако покрећу и из рамена као и из лаката и из шака на све стране. Штета би било да такав недостатак смета марљиво проучаваној игри. Гђа Ружићка (Дона Пија) и г. Лукић (Бан-Батиста) играли су улоге, које одговарају њиховим темпераментима, те смо и очекивали да ће их добро приказати. Ако би било што, чега би им се требало чувати то је опет: стереотипност (једноликост). Као што има на пееоницама опомена за нас обичне смртне људе: „Човече, не љути се!“, јер љутња прекрати човеку пола века, тако би требало да сваки вештак мимски има на столу опомену: „Глумче, не буди стереотипан!“ А треба и мора се признати, да је највећа прикључка вештина умети и сродне карактере индивидуализовати. Најинтереснија особа овога вечара беше гђца Ј. Весићева (Порција), јер за све поменуће приказиваче били смо доста на чисто већ при доласку у позориште. Познајемо их, знамо шта могу, а и гледасмо их већ у тим или сличним улогама. За њу се једино нагађало: „Хоће ли моћи, како ће је извести?“ Овај суд о њеној игри јамачно неће бити погрешан: гђца Ј. Весићева уме више, него што се о њој обично држи; она се овога вечера часно извукла, али за оваке улоге јој треба још много учења и одвицавања (мислим овде држање тела и кретање). Г. Радовића (Спинола) нисмо имали част досад познавати. За почетника је добар, али треба да увиди, да се оваке улоге не могу простом декламацијом отарасити.

Тих. О.

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Репертоар.) У кр. српском народном позоришту у Београду одређен је био овај репертоар:

У уторак, 20. фебруара: „Четири жене под једним кровом.“ Комедија у 3 чина, написао Паоло Ђакомети, превео с талијанског Михаило Добрић.

У четвртак, 22. фебруара: „Српске Цвети. Таковски устанак.“ Драма у 5 чинова, написао Матија Бан.

У суботу, 24. фебруара: „Фабрицијева кћи.“ Позоришна игра у 4 чина, написао А. Вилбрант, превео с немачког Ј. Грчић.

У недељу 25. фебруара, „Шокица.“ Драма у 5 чинова, с певањем, написао И. Округић Сремац. Музика од Д. Јенка. (Дневна представа.)

У недељу 25. фебруара: „Кућна кашпа доктора Фауста.“ Шаљива игра у 3 чина, с певањем, од Фридриха Хопа, превео Адам Мандровић. Песме за српску позорицу сложио Даворин Јенко. (Вечерња представа.)

У МЕТНОСТ.

(Дворжак у Енглеској.) Скоро ће гласовите симфонијске концерте у Лондону дириговати чувени чешки компониста Дворжак, а па концертима ће међу осталима свирати и Ондричек. Том ће се приликом први пут изводити под његовом управом увертира Сметанине „Продане невесте“. Дворжак, у последње време, осим слављење симфоније: „Из новог света“ компоновао је ова симфонијска дела за велики оркестар: „Водник“, „Поледнице“, „Злати“, „Коловрат“, која ће се најпре изводити у Прагу.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа).

У суботу 9. (21.) марта: „Кир Јања.“ Шаљива игра у 3 чина, написао Ј. С. Поповић. — Пре тога: „Партија пикета.“ Шаљива игра у 1 чину, по Мајеру и Фурнијеру превео Филип Оберкнежевић.

У недељу 10. (22.) марта: „Балканска царица.“ Драма у 3 чина, с певањем, написао Никола I., с одобрењем песниковим за позорицу удесио А. Хаџић, музика од Х. Дубека. (Представа за народ с обањеним ценама.)

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

40. Представа. **У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.** Ван претплате.

У корист сиромашних српских вероисповедних школа у будимској епархији.

У Новоме Саду, у уторак 5. (17.) марта 1896.

ПРВИ ПУТ:

ЗАДУШНЕ ЖЕНЕ.

Шаљива игра у 4 чина, написао Адолф Ларонж, превео Милан А. Јовановић. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Мајор Рудолф пл. Родек — Ружић.	Фридрих Мепсл, кожарски тр- говац — — — — — Спасић.
Клементина пл. Прас, удовица тајног саветника, сестра ма- јорова — — — — — Д. Ружићка.	Отплица, жена му — — — — — М. Марковићка.
Емил пл. Прас, њезин син — Марковић.	Јулије, њихов син — — — — — Драго Тодосић.
Генералица Вајслинг — — — — — М. Тодосићка.	Марта Штајн, васпиталица по- ћерке мајорове — — — — — Т. Лукићка.
Госпођа пл. Сенгер — — — — — Д. Миловановићка	Ханс Вернер, слуга мајоров Тодосић.
Госпођа Маркус, комерцијенра- товница — — — — — В. Милићевићка	Ана жена му — — — — — Ј. Весићева.
Госпођа Фридрих, банкарка З. Марковићка.	Хуберт — — — — — — — — — Добриновић.
Госпођица пл. Спросен — — — — — Д. Весићева.	Марија, служавка код Мепсла З. Буришићева.
Варошки Сенатор Кизл — — — — — Душановић.	Паула, собарница код тајне са- ветниковице — — — — — Д. Туцаковићева.
Рентије Сисхолоц — — — — — Бакаловић.	Госпођа Сајболд — — — — — К. Жикићка.
Вурм, члан црквеног одбора Филиповић.	Касапин — — — — — — — — — Бајин.

Збива се у данашње време.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковнице свираће ове комаде: 1. „Das Leben ein Traum“, увертира, од Ајленберга. — 2. „За тебе је срце моје“. Романца од Гала. — 3. „Cavatina“ из опере: „Chi dura vince“, од Риција. — 4. Потпури из опере: „Продана невеста“, од Сметане.

Према добротворној цели примају се и добровољни прилози са захвалношћу.

У четвртак 7. (19.) марта: „Марија Стјуартова“. Жалосна игра у 5 чина, од Ф. Шплера, превео С. Д. К. (У новом нарочито за овај комад зготовљеном оделу.)

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сах. пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₂ сахата.